

M. h. 286^u

nicht verheiratet
nicht PK

1) Ringsius, Joh.

nebst 21 - 40)

Nr. 31 enthält

allein 20 Disputationen

2 mit Widmungen

an Ludolph!

A. A. C. C.

Disputationum Physiolo-
gicarum Decima,

De *M. 286.*

TEMPORE.

Quam

Divinâ benignè adjuvante gratiâ,

SUB PRÆSIDIO

M. TOBIÆ TILLEMANI

VVitteb. Coll. Phil. Adjuncti,

Liberális exercitij causâ ventilandam

proponit

JOHANNES BLAUFUS

Monsterbergensis.

*In celeberrimâ Wittebergensi Academiâ, ad diem 16. Mar-
tij, horis, locog, consuetis.*

WITTEBERGÆ,

Ex officina typographica Martini Henckelij.

ANNO M. DC. XI.

Viris verâ animi nobilitate præstantissimis;

Magnifico & Consultissimo

Dn. CHRISTOPHORO HENSCHERO

RO Monst. U. J. D. Illustris Reipublicæ VVratisl:

Syndico, ejusdemq; Ducatûs, & districtu-

um adjunctorum Procancellaria-

rio dignissimo:

Clarissimo & Excellentissimo

Dn. DANIELI RINDFLEISCH BURE-

cretio, Phil. & Med. D. ejusdem Reipubl. Physi-

co ordinario sollertissimo.

Insigni Eruditionis & virtutum Ornamine

adaucto,

Dn. NICOLAO HANCKONI VVRA-

tisl. LL. Candidato.

Dominis Mæcenatibus ac fautoribus suis

eternum honorandis, hoc, quicquid

est Academici gym-

nasmatiss,

In gratæ mentis argumentum D.

Johannes Blaufus

A. R.

CONTINUATIO.

DIFFICILIA esse, quæ pulchra sunt, ut habet nobile illud divini Platonis enunciatum, juxta cū pluribus aliis, etiam abundè demonstrat Temporis conditio, cujus tractationem ordinis monitu impresentiarum instituimus. Pulcherrimum enim id est, si spectes, vel ab eâ, quam nobis præstat commoditate, quâ nihil utilius; Quia, ex Menandri assertione, parit, & educat filias duas ortu suo divinas, VERITATEM nimirum, & SAPIENTIAM, Gell. l. 12. Noct. Attic. c. 11. quarum splendidissima suavitas, mirificè ad sui amorem nullius non animum meritò accendit, Cic. & Plat. apud Stob. s. 11. Vel, quâ insignitè claret, dignitate, quâ nihil pretiosius; quia est ἀνάλωμα πολυτέλειαν & thesaurus Natura augustissimus. Id. in vit. Anton. Laërt. l. 5. Senec. 9. Epist. cujus jacturâ, nullam gravio-rem exemplo M. Varronis nos quoq; rectè estimaverimus, eò quod cetera res omnes deperdita recuperari queant, solo tempore excepto, quod eam ob rem à D. Bernh. irremeabile, à Virgil. 3. Georg. & 10. Æneid. irreparabile haud inconcinne dicitur. Difficilimum autem, si estimates, vel à nimia, quam alit, subtilitate, quâ nihil abstrusius; Quia natura ejus sublimis, intellectui nostro non tam est obvia, ut aliarum in hoc orbe Elementari rerum, quæ sensibus sunt propinquiores; Vel ab opinionum maximâ, quas varij de hoc sovent, diversitate, quâ nihil intricatius; quia distrabit, & turbat, vel ipso Philosopho teste, animum illarum multitudo, ut quid rejiciat, aut apprehendat, planè dubius evadat. Ac proinde non tam scitè, quam verè Augustinus dixit: In tempore vivimus, & quid Tempus sit, ignoramus. Non tamen propter difficultates, quibus obse-

pta est Temporis pulchritudo, penitus eam menti nostræ inac-
cessam esse redditam, existimandum est: sed, cum, veluti vulgo
fertur, semper aliquid præstet nihilo, obnixè allaborandum, po-
tius aliquantulum de eâ ut pernoscamus; si quantum nosse de-
beamus ingenioli nostri tenuitas, ipsiusq; rei sublimitas nosse
non finit. Commodum verò nostro (speramus) potiemur cupito,
si tria illa, de quib. in prægressâ exercitatione dictum est, puta:
Quòd sit; Quid sit, & quæ affectiones, in Temporis quoq; tra-
ctatu fidelitè attenderimus. Proinde insequentia, missis am-
bagibus, ita notamus.

T H E S I S I.

Manifestum est, & indubium, esse Tempus aliquod,
illudq; Ens reale: Cum omnis motus certo Temporis tractu
transigatur, ac nullâ adhibitâ animi operatione, una res sit
diuturnior alterâ.

1. Ad progressum in scientiâ, præter ordinem nihil tam accom-
modatum esse, quam accuratam terminorum, vocumq; ambiguita-
te laborantium distinctionem, nullus est, qui ambiget: Ideoq; & nos,
ut expeditius procedere possimus, si antè omnia Temporis vocabu-
lum, ab acceptione huic loco alienâ, absolverimus, haud, præter
quod decet, admissuros existimamus. Amandamus igitur longè hinc
eant, quâ inspecie uniuscujusq; motûs durationem denotamus. Se-
cundum enim hanc plura sunt tempora, ut plures motus. Ultrò
autem alteram illam validam acceptamus, quâ in genere una illa
communis omnium rerum mensura, quæ primò inhæret mobili
primò, significatur. Quoniâ ut motus ejus unus; ita & Tempus dun-
taxat unum agnoscimus. Conimbr. lib. 4. Phys. q. de temp. 1. art. 1.

2. Atq; ita acceptum Tempus, quamvis ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς omni-
bus sit apertum, reverâ existere: tamen, quia nihil tam vero absolum
aut absurdum; quin aliquibus arrideat, si qui fortè moti dubitatio-
nibus, partim ab Arist. 4. Phys. c. 88. &c. partim ab aliis adductis,
id inficientur, iis omninò etiam à principio obviandum est. Præter-
quam igitur, quod ipsimet se refellunt, dum carere nequeunt notio-
nibus, quibus temporis partes, ac differentiæ insigniuntur, ut: heri,
hodie,

hodie, cras, perendie, annus, mensis &c. sacrarum quoq; literarum testimonio, Genes. 1. v. 14. 8. v. ult. Eccl. 3. v. 1. Act. 1. v. 7. usq; Ephemeridum, Annalium, & crifium, quæ Astrologi, Historici, & Medici studiosè tractant, refelluntur. Deinde, cum corporum caducorum motus mensurari queant, quænam præter Tempus, alia illorū constituetur mensura? Quomodo, si non sit, erunt Temporanea, quæ in continuo fluxu, & successione sunt posita? quomodo ipse motus, cui indissolubili nexu devinctum est, poterit subsistere? Et quid verò spei tandem, aut præsidii reliquum habent in illis dubitationibus? quæ tam nervosè, ac copiosè à Tolet. in 4. phys. q. 12. Perer. l. 12. c. 1. Magir. l. 1. c. 10. & plurimis aliis dissolvuntur, ut quicquam iis superaddere sit *ἡ δὲ ποταμὸν φεῖα οὐκ ἔστιν*, ut veteri verbo dictum est.

3. Porro an Tempus sit Ens reale, quod citra mentis cogitationem in rerum naturâ existat; an verò tantum rationale, quod non nisi ab intellectu fingatur, ita ut extra eum nusquam sit, paullo difficilior est quæstio. Hic enim jam Philosophi ab se mutuò desciscunt, inq; partes contrarias ab eunt. Quia tamen veritas cum iis facit, qui id Reale Ens dictitant, cum iisdem nos etiam meritò facimus, quibus veritatem, quantum licet, indagare est animus. Et quidni faciamus? Certè enim, si necesse est mensuram & mensuratum convenire genere, ut patet ex Arist. 8. phys. c. 9. 10. Metaph. c. 4. quo pacto Tempus Ens rationale erit? quippe motum, cujus ipsum est mensura, à ratione quis dependere audebit asserere? Postea, eliminanda esse ex disciplinâ reali Entia intentionalia, sua quemq; docet ratio: At ex Physiologiâ, tantum abest, ut Tempus quis eliminet, ut omnes, nisi qui fortè *ἀπώστια τῆς διάνοιας* laborent, unanimi consensu illi soli vindicandum esse censeant. Ibi enim altera affectionum, quæ extrinsecè naturales res velut ambiunt, & circumstant, à nemine non constituitur species. Amplius: si est Ens rationis; quonam modo motus corporum elementarium fieri dicentur in tempore, si nullus sit, qui actuali mentis fictione Tempus quasi fabricet, atq; in actum deducat? En vel fatuo absurdum: Facere præterea huc potest, quòd luminaria in altissimo mundi Amphitheatro ideò à DEO sunt collocata, ut sint in signa, & Tempora, ut scriptura loquitur. At quorsum opus id facere fuisset, si temporis existentia ipsi tantum rationi nostræ sit ad-

scribenda? Si demum per se, seclusa operatione mentis prius & posterius in motu est, ut extra omnem dubitationis aleam positum esse quivis intelligit; cur præteritum & futurum, quæ priori & posteriori motus parti respondent, reale quid in tempore esse negabimus? Res enim adeò diversa non est motus & Tempus, id quod abundè satis apparebit ex iis quæ mox subsequuntur.

T H E S I S I I.

Quid verò ipsum sit, res non ita liquida est: Vnde veterum quidam Tempus esse dixere vel celi conversionem; sed falso: vel ipsum celum; at absurdum: vel motum ipsum; verum minus verè l. 4. Phys. t. 93. & seqq.

1. Quandocunq; varix sunt de aliqua re opiniones, ait Cic. 1. de nat. Deor. eaq; inter se dissidentes; alterum profectò fieri potest, ut earum nulla; alterum certè non potest, ut plus unâ vera sit. Itaq; in disquisitione *ω. τ. π. δ.* Temporis illud non potest non etiam usu venire. Ibi enim tres insigniores nobis offeruntur sententiæ, quæ sibi invicem gravissimè contrariantur. Ac prima, quam Alex. & Theophr. Platoni adsignant manifestè falsa est. Ut enim quævis pars circuli non est circulus, ita etiam circulationis, sive circularis celi conversionis pars, non ipsa est circulatio sive conversio. Esset autem omnino, si ea esset Tempus. Quia partes hujus sunt homogeneæ, ita ut nulla sit, quin sit Tempus. Adde quod plura essent simul tempora, id quod tamen successio, in quâ Temporis subsistit essentia non patitur. Sunt enim conversiones plures, quia plures celi orbes. Arist. 4. phys. t. 93. & ibi Conimbr. & alij.

2. Pythagoras, ut vult Simplicius, secundæ opinionis autor est, cujus argumentationem velut ineptissimam proponens Philosophus d. l. t. 94. refutatione dignam non habet, propterea quod nulli non, nisi qui cucurbitas lippit, appareat, quam ridiculè inferat, quamq; frivola includat, nempe, quod plura inter se diversa sint unum; velut affectio, & quod eâ afficitur; Quod locus re sit idem, quod Tempus, cum non minùs in loco, quàm in tempore quid esse dicatur; & id genus innumera.

3. Restat tertia, quæ aliis speciosior applausores sibi adscivit Stoicos, & alios aliquot, de quibus Simpl. in digress. de Temp. & Cas. in lap.

in lap. Philosoph. p. 519; videlicet, Tempus nihil aliud esse, quam
Motum cœlestem, propterea quod is rerum durationem, atq; acti-
onem dimetiri videatur. Quid enim, inquiunt, annus, nisi una perio-
das, sive progressio Solis per duodecim signa Zodiaci? quid Dies, nisi
Solis à puncto nostri Horizontis orientali ad occidentale decursus? &c.
4. At nec isti veritatis scopum attigerunt, in eo fa^l, quod nul-
lâ prorsus ratione tempus à Motu distinguunt. Nam, quamvis &
nos negare non possumus, quod re ipsa inter se conveniant: tamen
eadem etiam omnimodò non esse statuimus. At convenientia qui-
dem in eo spectatur, quod Tempus per motum definitur, ut ex th.
sequenti patescet. Perer. l. 12. c. 1. & seq. & quod ab eo separatim
nec esse, nec fingi, aut percipi potest Cas. p. 633. Quippe tùm demùm
quid illud sit scio, quando apprehensa priore & posteriore motus
parte motum ipsum distinguo. Arist. d. l. t. 109. Discrepantia autem,
quod præterea Tempus infert, & ut Id. Per. d. l. inquit, motui addit,
numeratum esse secundum prius & posterius. Per se enim motus
consideratus re est individuus, rationis tamen aliquam (ut est natura
continuum) distinctionem admittit, secundum quam, si numera-
tus sit; ipsum Tempus evadit. Ex quo clarum fit ac perspicuum rea-
lem istam discrepantiam non esse, c^{ir}ca cuius pendeat adeò à
communi mentis nostræ institutione, nec circa hanc existentiam pror-
sus destituatur. Nam, ut exemplo rudiùs id persequamur, quando
lignum ad metiendum quid ordinamus, tum id in se quidem manet
lignum sed existentiam tamen aliam acquirit ex relatione illâ, quæ
in ipso formatur ad illud, quod eo mensurare intendimus. Sic ergo
& in motu se res habet. Atq; ob eam rationem annus non est proprie
ipsa solis per integrum Zodiacum progressio: sed distincta secundum
partem priorem, & posteriorem progressionis diuturnitas, quæ sci-
licet ea continuo quasi fluens in id punctum, à quo primùm cœpta est,
demum revertitur. Idem de die, & similibus teneatur iudicium.
Addit præterea Philosophus evidentissimum hoc, quod motus tan-
tùm mobili inhæreat, tanquam proprio suo subjecto, nec possit
esse, ubi illud non est: Tempus autem sit externum quid circum-
stans quasi omnia simul, quæ passionibus naturalibus sunt suppo-
sita. Neq; verò attributis etiam destituitur, quorum quædam obtinet,
quæ ab essentiâ motus prorsus sunt aliena. Arist. l. 4. phys. t. 95. 96.
& 109. inf. th. 5. & 6.

THE

T H E S I S I I I.

Sedenim rei in veritate nihil aliud est, quam numerus motus secundum prius & posterius. l. 4. phys. t. 101.

1. Accedimus nunc sine ulteriori circuitione rectâ ad definitionem, quam Aristoteles τὸ ἕστι Temporis apertius, ex suâ, eaq; verâ sententiâ, in lucem producit. Et quidem ut veram, ac legitimam eam esse pronunciamus; etiamsi forsân non æquè omnibus satis perspicuâ oratione contexta videatur: ita cunctis in universum, quæcunq; ab aliis vel effictæ sunt, vel effingi possunt, longissimè præferendam putamus. Vix enim dari poterit, quæ non incurrat gravius aliquod vitium, vel quòd genus æquo aut! latius, aut angustius adsignatum habeat; vel quòd aliâs ad rem illustrandam minus sit apposita, ut est inpropatulo ei, qui vel aliquâ ex parte ejus perspectas habet difficultates, ut miranda sit Aristotelici ingenii etiam hæc perspicacia. Abundare tamen suo sensu permittimus, si qui à sapientiæ parente (ita Aristotelem alicubi nominat Magnus Scaliger) hac in re doceri non necessum habeant, ~~in~~ nos manu ductione in difficili hujus materiæ viâ carere non posse, nequaquam diffitemur.

2. Sed ut, quod diximus ita esse, elucescat, singulas definitionis partes considerare aliquâ ~~modo~~ lubet diligentius. Numerus itaq; primò in eâ generis loco adhibitus se offert, quem Tempori competere signo, hoc est, ut Perer. l. 12. & Tolet. explicant, à posteriori ostendit Aristoteles t. 102. quia nempe Temporis officium sit mensurare plus, minusve in motu. Et verò non nisi numero multitudinem rerû æstimare soleamus. At cum numerus sit vel Numerans sive à rebus abstractus, & numeratus sive cum rebus concretus, non immeritò quæritur, uter horum tempori conveniat. Non prior, quod vel Hipseâ cæciori apparet. Arist. d. l. Ergo posterior. Atq; hic iterum in duplici est differentiâ, vel qui ex partibus re ipsâ concretis cõalescit, ut binarius duorum hominum, vel qui ex partibus ratione tantum disjunctis constituitur. Copimb. in l. 4. phys. q. 1. art. 2. Nec in e quidem aptus est tempori tribui. Motus enim cujus dicitur numerus, est continuum quid, partesq; habet sibi coherentes, & solâ mentis cogitatione separatas. Superest igitur iste.

3. Cete.

3. Ceterum sentimus heic enasci, quod graviter queat ferire eas, quæ sup. th. 1. m. ult. firmavimus; nisi in tempore id, quod omnium primum est, succidamus. Movent enim quæstionem satis arduam, utrum; cum Tempus sit numerus, etiam existat citra animæ conceptionem? Et dicendum quidem videbatur, quod non; quia numerus per quem Tempus definitur, dependeat ab anima, quæ numeret. Et quod partes Temporis non sint, nisi quando per actionem animæ concipiatur in intellectu. Sed futiles hæ rationes, si rectè æquâ animæ trutinâ ponderentur. Primò enim Numerus est quantitas. Quantitas autem ab animâ non dependet, sed quantitatis tantummodo apprehensio. Deinde etiam si partes Temporis simul esse nequeunt, sufficit tamen, ut esse dicantur, si realitèr per instans connectantur; quia est Ens successivum. Adde quod hoc modo partes motûs negantur, quas supra neminem sanum negare posuimus, quia & harum neutra unquâ est, præter unum illud momentaneum (Aristoteles mutatum esse nuncupat) quod puncto indivisibili respondet, & partes illas invicem copulat. Sed, inquis, in Scyllam videris incidere dum Charybdin fugere laboras. Dum enim dependentiam Temporis ab animâ negas, quid aliud agis, quam quod id undiquaq; cum motu convenire asseras? Haud ita facimus. Duo enim continet tempus materiale & formale. Materiale ut subsistat non eget animæ adminiculo. Formale eget. Quia cum quidditas Temporis in eo versetur, quod est numeratum esse secundum prius et posterius, non potest non relationem ad animam numerantem includere: non quidem quâ quantitatem sive durationem motûs simpliciter ea apprehendit; sed quâ apprehensam secundum numerabilitatem partium, quas fingit, discernit.

4. Cujusnam verò rei Tempus esse numerus definitur? Id potest vel ex acceptione, quam hujus loci propriam diximus, satis clarum esse. Neq; enim motum quemcunq;, sed cum, qui est primi mobiles nos intelligere notavimus. Hic enim est primus, minimus, uniformis, certissimus, ac communissimus 2. de cæl. c. 6. t. 35. Perer. d. 1. c. 4. Scal. ex. 61. f. 3. & 6. f. 2. ubi cælum omnia esse ait, potestate efficiendi. Ideoq; ut reliquorum omnium motuum causa; ita & durationis eorum intrinsecæ externa est mensura. Arist. d. 1. t. 133. Tol. d. 1. q. 16. concl. 1. & 2.

5. Ad oportebat in definitione Temporis mentionem fieri non

B

rantum

tantum motus: sed etiam quietis? Corpora enim non minus in tempore quiescunt, quam moventur. Verum: si dextrè accipias. Sed non illud, quod inde inferitur. An enim in primum mobile, cui tempus intrinsecè, subjectiveq; inhæret, cadit quies? An si ratione tantum à motu differt, per id, quod motui contrarium est, definiri nullo modo poterit? Sanè quàm motus non est quies: tam quietis appellationem, vel definitionem tempus non posse sortiri videtur. Neq; per se in Tempore corpus aliquod quiescere, statuimus. In tempore enim esse, est mensurari tempore, ut docet Arist. t. 115. & ibi Tolet. & Conimbric. Quod autè quiescit per se tempore non mensuratur, quia prius & posterius, secundum quæ mensuretur, non habet, nisi quantum quievit, tunc moveri tantum potuisse fingatur, ut elegantè Per. d. l. c. 3. ostendit.

6. Demum ultima sequitur definitionis particula, quæ demonstrat, quo pacto motus accipiatur esse numeratus, videlicet secundum prius & posterius. Ubi observandum id fieri eâ ratione, quam motus tenet in ordine ad spacium, super quo fertur; quæ est propria ipsius continuitas. Quemadmodum enim is, dum cietur mobile, alias partes spacii prius, alias posterius decurrit; Ita alias sui fluxus partes prius obtinet, alias posterius, ut pulchrè habent Dd. Conimb. Atq; ita sensus definitionis est: Tempus esse motum secundum suas partes numeratum atq; distinctum; Aut, quod eodem recidit, partes motus, pro ut durant, numeratas.

T H E S I S I V.

Ex definitione hac est in aprico, quòd, licet Tempus sit continuum quid, ratione tamen habeat partes discretas; præteritum scilicet, & futurum: quas partes distinguit, & intersecat τὸ νῦν sive præsens. lib. 4. phys. t. 88.

1. Quia, ut Aristoteles ostendit d. t. 100. sicuti magnitudo ad omne mobile necessariò interveniens, quam alias etiam spacium sive locum nominant, est continua, & ratione tantum τῆ ἑσσεῖ prius & posterius habet: sic motum continuum esse, atq; eadem illa τῶς ἐκείναι ἀνάλογα in fluxu obtinere oportet. Atq; hinc etiam Tempus Equale enim hoc est motui, & exactè priori ejus respondet hujus præteritum; posteriori futurum: Tolet. & Conimb. heic, Cas. p. 633. Ratio autem

autem illa Partium in eo consistit, quod cum intellectus noster percipit aliud, quod in magnitudinis termino priori fuit, & aliud, quod in posteriori ejusdem erit, fingit, & quasi format in ea partes, quæ ratione tantum separatæ realiter per id, quod jam est, uniuntur. Et iisdem correspondentes unâ etiam in motu non possunt non, & in tempore, formari.

2. Excludimus autem τὸ νῦν partium Temporis consortio, propterea, quod inter id, & Tempus ipsum, non sit proportio, quam pars habere solet ad totum d. l. Phys. t. 89. Neq; &, quod partis erat proprium, si vel innumerabiliter id multiplices, unquam vel exiguum Tempus poterit constituere; quia est quiddam indivisibile, instar puncti. t. 107. & lib. 6. t. 24. Adhæc, cum Tempus sit successivum, requiritur, ut quid sit, quod partes ejus ratione tantum divulsas, realiter contineat, ac cõtinuet. Præter hoc autem aliud nihil est. Hinc duplici id insigne est relatione; unâ ad præteritum, quod finit: altera ad futurum, quod inchoat d. t. 24. & seq. Deniq; nec prorsus esse Tempus videtur, si quidem nec motus nec quies in eo sit. eod. l. 6. t. 28. & seq. Fieret autem si esset pars. Nam etiam pars Temporis est Tempus. l. 4. Phys. t. 93.

3. Sed quid? si tempus unum & idem ubiq; simul est, quemadmodum docet passim Aristoteles, propterea, quod ἡ μεταβολή, ἢ μὲν παρῶσα, μία τῆσδε partes istæ temporis sunt nê etiam omninò eadem simul? Neganti Aristoteli nos ad sociamus. Tempus enim est Numerus: prius autem & posterius, secundum quæ illud est numerus, semper sunt diversa, quoniam ἡ μεταβολή, ἢ μὲν γεγεννημένη καὶ ἡ μέλλουσα, ἑτέρα. Idcirco & præteritum ac futurum, quæ illis correspondent variare oportet ad variationem τῶν νῦν ratione materiali in partibus illis ἑτέρων. Licet enim tantum modounum Nunc formaliter in Tempore esse concedamus, quod fluxu suo semper continuatur, Scalig. ex. 352. f. 21. tamen id sub diversis partibus motûs aliter atq; aliter se habet: velut ipsum mobile, quod etiam unum est, & tamê sub quantitate locovè diverso non similiter est affectum, d. l. t. 103. & 104. Ex quo videtur, accipiendum illud esse, si partes istæ ratione modò separatæ continuatione non coalescere, inq; præfenti simul esse, considerentur. Id quod etiam argumentum, quo probatur Tempus ipsum idem omnino simul esse, & Hypothesis in textu addita

evincit. Non enim frustra, & sine consilii effectu positum esse con-
taneum est (ἡ μὲν παρῆσα). Et veluti numerus Centum hominum,
& centum equorum utrobique; simul idem est; homines tamen &
equi, quorum est numerus, inter se non sunt iidem, aut simul: Ita
τὸ νῦν sive præsens præteriti & futuri, quod ea conjungit, omnino
idem & simul est, unumque; Tempus facit, non tamen præteritum
quoque; & futurum, quorum τὸ νῦν illud est. Conf. Perer. d. l. 12. c. 4.
Cas. in lap. phil. l. 4. c. 10.

T H E S I S V.

*Ad extremum attributa Temporis præcipua sunt hæc: 1.
quod dici queat Paucum, & multum, longum & breve. l. 4.
Phys. c. 12. 2. Quod ut unus idemque motus redit: sic & idem
Tempus. Ibid. t. 3.*

1. Postquam quid sit Tempus aliquomodo contemplati sumus,
attendendum nunc ulterius nobis est, fieri, non solum, ut Tempus
motum metiatur: sed contra etiam, ut motus metiatur Tempus.
Arist. d. l. t. 112. Idque propter proportionem eam, quam ad se mu-
tuitèr habent. Atque ita Tempus, cum multum ac paucum dicitur, non
quod mensuret motum, est intelligendum. Nam sic una id, ac commu-
nis est mensura omnium motuum. Unum autem quod est, multum
ac paucum dici non potest: sed quod mensuretur à motu, Aristot.
d. t. Sicuti in horologio arenario videre est. Fit autem id, quatenus
est numerus, ut expressè inquit Aristoteles. 109. & quidem nume-
rus numeratus; non tamen secundum prius & posterius, aut plures,
quas quis fingere possit motus partes, ut ineptè censet Cas. p. 656.
sed secundum plures motus Aristot. & Per. d. l. & alii, quorum qui-
dem licet aliqui verbis à nobis discrepare videntur, planè tamen in re
consentiunt. Nec obstaculo est, quod si plures partes motus fingan-
tur, plures etiam sint partes temporis, quæ & ipsæ Tempus sint. Sanè
enim, si partes illas inter se conferas, non quæ sunt partes continui
re ipsa coherentes; largimur. Nam hoc modo non plures motus
partes, sed plures diversi motus finguntur. Si verò accipias, quæ mu-
tuo nexu copulatæ se invicem sequuntur; cur malis improprie plura
tempora, quam proprie plures Temporis unius partes appellare?
Similiter se res habere videtur, cum id dicitur Longum & breve.
Nam

Nam si accipias Tempus, ut mensurat motum, unum sibiq; æquale semper existit, ac proinde longum aut breve non est. Si autem ut à motu mensuratur sumas, pro longitudine aut brevitate continuitatis in motu, longum aut breve evadit.

2. Alteram in hac thesi positum temporis attributum est, ejusdem scilicet Temporis revolutio, ut anni, veris, æstatis, diei, &c. Quandoquæq; enim motus idem redit, non potest non simul etiam idem Tempus redire. Idem, inquam, non numero; Id enim evanescit: Sed specie, secundum quam id perpetuâ successione viget. Conimb. ad r. 110. Isq; sensus est illorum, quæ supra in Continuatione ex veribus memoravimus, quod non sit revocabile Tempus; idem videlicet numero. At forsan inquis: Aristoteles affirmat, unum eundemq; motum, unum idemq; Tempus redire: sic enim ejus verba habent, κίνησιν τῶν αὐτῶν καὶ μίαν &c. Convenit ergo prorsus etiam numero motus & Tempus rediens cum modò præterito. Negam⁹ hoc, ὅτι ἡ ταυτότης ἐνόησεν τις ἔστι. Latè igitur accipit illud Aristoteles, pro ut iis etiam competit, quæ specie idem sunt, non strictè; ut numero separatis duntaxat, 5. Metaphys. c. 9.

THESES VI.

3. Quod motui conferat quædam accidentia, ut alius dicatur regularis, alius irregularis, alius velox, alius tardus. 4. Demum, quod eo metiamur omnes res ortui & interitui, aliisq; mutationibus obnoxias. Ibid. t. 118.

x. Tertium hoc contingit temporis, propter perpetuam ejus in fluxu successionis æquabilitatem. Nunquam enim ipsum vel citius vel tardius labitur. Ac quamvis à Poëtis & vulgo ei id adscribatur, ut si, quod ad aliquod negotium expediendum, destinatum erat, non sufficiat, citius ideò abiisse putetur: Tamen id fit sine ullâ evidenti ratione, & per accidens, quod vel negotium plus temporis destinato requisiverit, vel qui gessit negotium ei nimis intentus, motum interim non attenderit, quemadmodum etiam accidit iis, qui post longiorem somnum experrecti, vix horæ quadrantem se dormivisse autumant, ut & videre est in exemplo Epimenidis; de quo

B 3

Plinius:

Plinius l. 7. & Laertius in ejus vitâ. Quâ de re rectissima potest merito esse motuum in mundo naturalium mensura & Canon. Quippe hinc æstimamus eos regulares qui æquales; Irregulares, qui inæquales, æquali tamen tempore conficiunt spacium. Mag. l. 1. c. 10. Veloces autem judicamus, qui brevi tempore longum: tardos qui longo tempore breve loci intervallum absolvunt. Id. ibid. Et hoc est, in quo Tempus à motu differre supra innuimus.

2. Ultimi demum attributi occasione imprimis hæc animadvertendum: Non omnia, quæ sunt, subesse Tempori. Licet enim aliqua sint, quando Tempus est: Non tamen eo ipso ei subjiciuntur, ut nec id statim in loco est, quod cum locus est subsistit. Sed id quod vel est pars, aut affectio Temporis, vel (qui modus solum proprius est) eo mensuratur, & quasi circumscribitur, tam quo ad esse ipsum, quam quo ad moveri d. l. r. 114. Atq; exinde in proclivi est videre, DEVM & mentes absolutas, sive Angelos temporis excludi imperio. Quia enim mensuram oportet esse mensurato externam, qui DEO & Angelis tribuetur, qui extra se nihil habent? Neq; etiam DEO quid accidere potest, quod non sit Deus, Scal. l. 3. Poet. 112. ex. 359. l. 8. quia est *αὐτὸ παρῆς καὶ ἀνταρῆς αὐτοῦ*. Si accidit, & omne quod accidit essentia ipsius est: nonne erit imperfectissimus? quæ res enim tam est nulla, quam Tempus? Quid quod propter motum quid est in tempore? Deus autem & Angeli motui Physico non subjaceant, nisi compositi, aut corpora naturalia esse asserantur. Adde si corporalium locorum finibus non coarctantur, ut evincit sufficienter sacræ scripturæ, Patrum, & Philosophorum, tum veterum, tum recentiorum autoritas, temporis quoq; ambitu non continebuntur: si quidem secundum quod locus, secundum idem etiam tempus rebus solet competere, ut haud obscure passim ex Arist. colligitur.

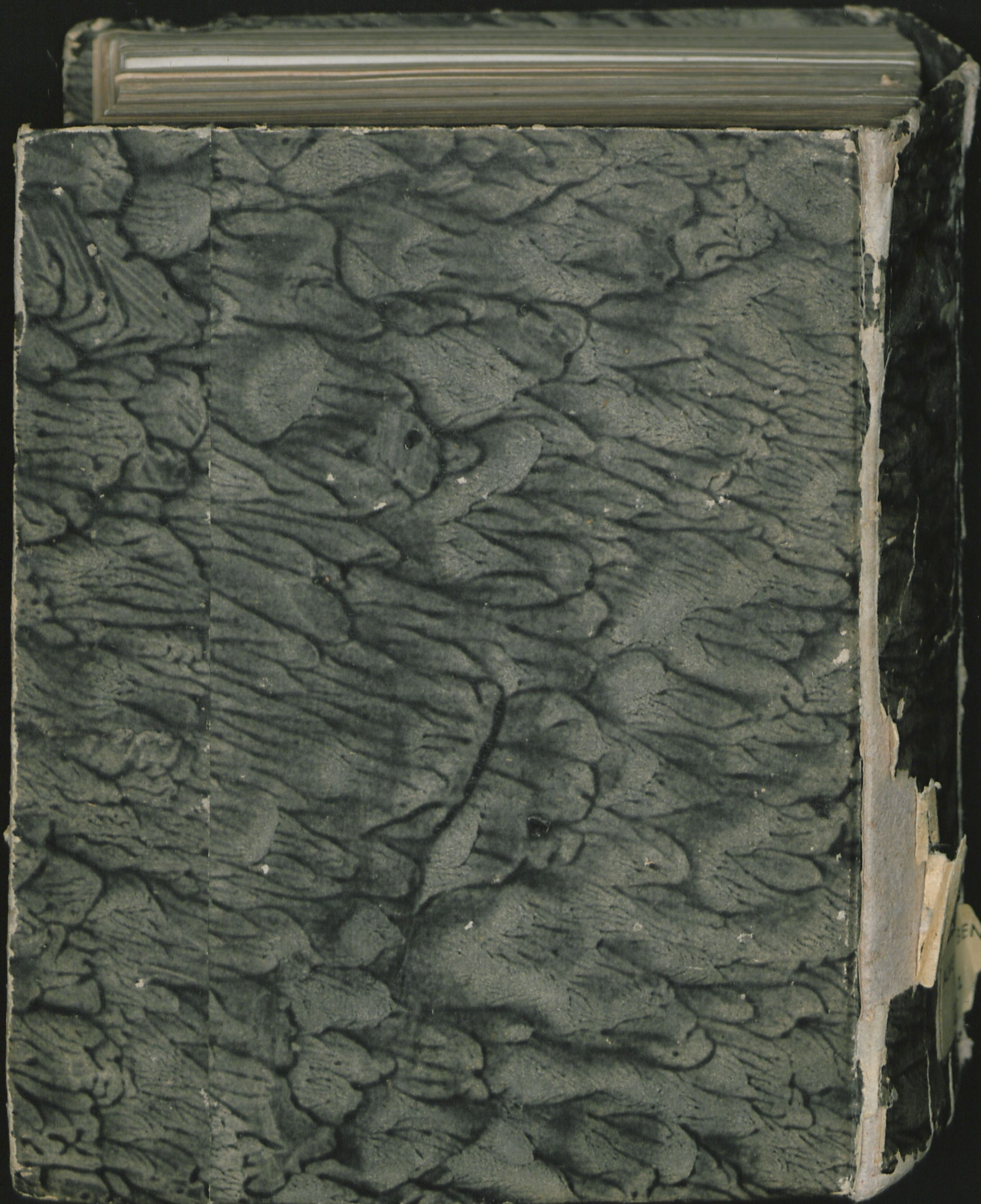
3. Præterea DEO ex communi omnium suffragio convenit Æternitas, Angelis ævum, quæ sunt species durationis à nostrate diversissimæ: Cum enim motus rerum naturalium, cui suam Tempus acceptam fert existentiam, ab alio pendeat, eoq; Principium & finem habere oporteat, æquæ illud his non privatur. Et planè, ut motus, sicut elegantè Casus inquit, p. 649. essentiam semper in fluxu et quasi undis natantem ac nutantem habet: Ita quoq; tempus in nullâ consistit permanentiâ. Æternitas autem & ævum propriè semper esse suum sta-

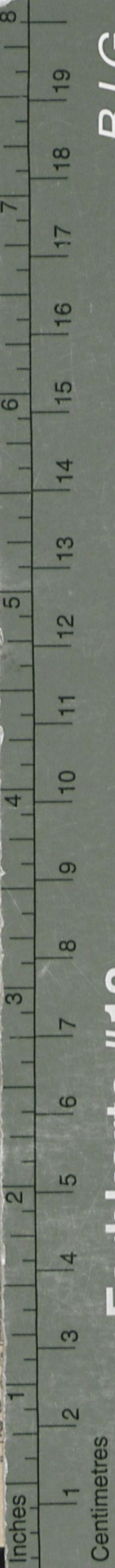
stabile, atq; immutabile, sine omni momentorum discretione totum simul retinent, August. de ver. relig. c. 49. Taurell. de rer. aetern. p. 81. & 540. Boet. 5. de consolat. Lactant. de op. c. 17. Philo. in l. de mundo. Cic. 1. de nat. Deor. Perer. d. l. c. 9. ac non discrepant, nisi quod illa principii omnis, & finis, hoc tantum principii expers. Nec est, quod ex recentiori Philosophiâ quis insurgat, Tempus Deo, & Angelis competere quia & ipsum sit aeternum Arist. d. l. 125. 2. Timoth. 1. v. 9. Tit. 1. v. 2. : Argumentum enim quod id adstruere nititur Aristoteles, ex falsa suppositione procedit. Est enim omnino Nunc aliquod, quod non continuat, nec finit, sed tantum inchoat, in creatione scilicet omnium rerum : Erit item aliquod quod tantum finiet, cum universale totius mundi iudicium exercetur, de quo in Apocal. c. 10. v. 6. In sacris autem abusive, pro longissimo tempore, plurimumq; seculorum continuâ successione ponitur, cujus terminus notari à nobis ac percipi non potest, Perer. 1. 12. c. 8.

4. Tantummodo itaq; in illa propriè jus suum Tempus obtinet, quæ variis, & propè momentaneis mutationibus sunt exposita, & mox florent, mox iterum flaccescunt. Hæc enim illi sunt analogæ, quia ut Tempus habet partem post partem, nec totum simul est; Ita & motus istarum rerum sublunarium. Nec id excedant: quia nullius motus quantitas, secundum quam quid tempori subicitur t. 119. tanta est, ut temporis universim sumpti quantitate sit superior. Litè autem hæc nobis quis moveat, quomodo mensuram esse, Tempori propriè non competat, ut testantur Per. Tol. Conimb. Cas. & alii: cum tamen non aliter, nisi quæ est mensura, sit extrinseca rerum naturalium affectio. Deinde quomodo tempus extrinsece accidat communiter rebus naturalibus, cum tamen ipsi mobili primo; quod non minus, atq; alia, res est naturalis, intrinsece inhæreat. Resp. nōdēmus ad 1. rectè dici non proprium Temporis esse mensurare motum. Negari tamen etiam non posse, quod ubi jam ejusmodi sublata est inter mensuram & mensuratū relatio, nihilominus remaneat, propter quod ea primum fuit constituta. Idq; sufficit ut etiam quid alterum afficiat externè. Ad alterum, materiale radicari in primo mobili, nempe motus ratione distingvibilis: non autem formale, quod est motus illius actualis distinctio, ipsi aliunde accedens, ut haud obscure patet ex definitione superius enodatâ. 5. Atq;

5. Atq; sic haëtenus, ut potuimus; nõ ut debuimus Temporis natu-
ram contemplati, finem eram9 facturi: nisi in mentem venisset nobi-
lissimæ illius quæstionis, quæ ab Aristot. t. 117. ejusq; Interpp. ad illũ
commentantibus moveri solet, utrum nimirum aliqua sit Temporis
efficacia, quo ad res hæc naturales. Eam ergo quoq; sub breuem
ventilationem coronidis loco vocare libuit. Pro affirmativâ stae
communis loquendi consuetudo, & Poëtarum, aliorumq; autori-
tas. Tempus enim sapientiam, ac rerum vel scientiam, vel oblivionẽ
affert; Veritatem, & quæcunq; latent, in lucem producit; cuncta
secum trahit; mæstitiæ medetur; artes invenit; nihil non efficit,
moderatur; corrumpit: Simonid. Virgil. Menand. Cornel. Gal.
Diphil. Cic. & alii. Summa: nihil majus Tempore robur habet. Ovid.
4. de Ponto, Eleg. 8, Quin immo & ipse Aristoteles ei vim, quam in
res suæ tyrannidi subditas imprimat, evidentèr adsignat, quando id
magis corruptionis, quàm generationis causam esse ostendit, d. l.
quod res istæ fragiles & caduæ à primo generationis momento sta-
tim declinent, nurentq; rursus ad corruptionis sepulchrum Cas. p.
660. Sed enim nos negativam tuemur, ita tamen, ut communem
loquendi consuetudinem, veterumq; , & inprimis Philosophi auto-
ritatem sartam tectamq; præstemus. Nam quâ vi accidens, quo nul-
lum in ertius, & quod totum ab alio dependet, per se quid polleat
efficere? Illa sanè omnia, quæ per se motui tantum conveniunt, tem-
pori impropriè adscribi possunt, quia id illi inseparabiliter adjun-
gitur Magir. l. 1. c. 10. Sicq; ipsum Aristotelem sensisse contra Car-
danum asserere videtur Scal. ex. 352. quâdo demonstrat sententiã eam
ibi proponere Aristotelem, quæ quò vulgò propior atq; usitator,
eò longius absit à subtilitate. Hebes enim vulgi ingenium, quia ve-
ras ignorat causas, spurias undecunq; assumit, neq; penetrat inter
ipsam causam & ejus effectum, quemadmodum solet sollers naturæ
speculator, ut idem Scal. alicubi loquitur.

*Tantum etiam de alterâ hac, eaq; extrinsecâ corporis na-
turalis affectione: Sicq; nos generalem Physio-
logiæ partem hîc, cum D E O,
finimus.*

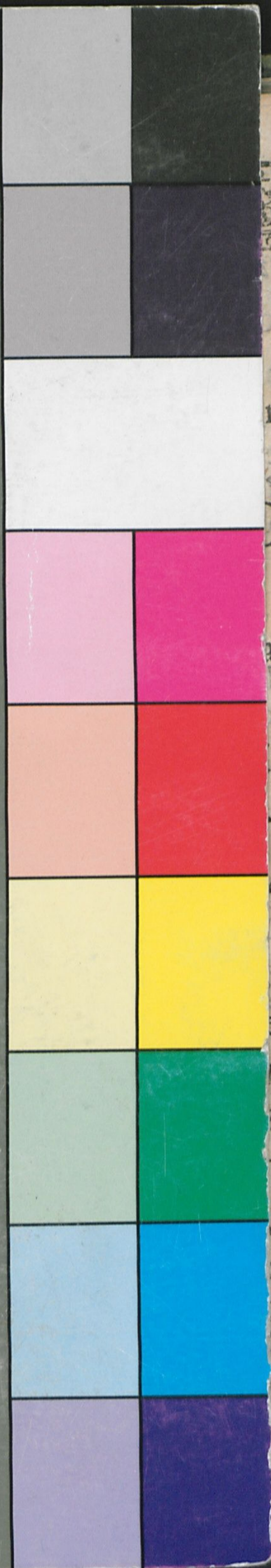

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

37

C.

Physiolo-

ma,

1786.

D R E.

ante gratia,

DIO

LEM ANI

Adjuncti,

à ventilandam

LAUFUS

ensis.

tema, ad diem 16. Mar-

suetis.

G Æ,

Martini Henckelij.

C. XI.

